

Kurkkaa tutkaan: Keski-Suomessa järjestöpositiivisuutta vaalittu jo viiden vuoden ajan

Vuosi 2023 oli viides vuosi, jolloin Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry:n kokoama Järjestöpositiivisuuden kuntatutka julkaistiin. Kuntatutkan avulla saadaan kokonaiskuva siitä, millaiset järjestöyhteistyön rakenteet ja käytännöt kunnissa on, miten ne tukevat järjestöjen toimintaedellytyksiä ja miten strateginen yhteiskehittäminen toteutuu kunnissa. Nyt onkin hyvä hetki pysähtyä tarkastelemaan, miten Keski-Suomen kuntien järjestöyhteistyö on toteutunut ja kehittynyt vuodesta 2019 lähtien ja miten järjestöpositiivinen maakuntamme on.

Yhteistyörakenteet

Keski-Suomen kuntien järjestöyhteistyön toteuttamisessa keskeisessä asemassa ovat yhteistyöstä vastaavat työntekijät ja viranhaltijat sekä yhteistyön rakenteet, joiden avulla mahdollistuu vuoropuhelu järjestöjen kanssa. Yhteistyöstä vastaavien määrä on kasvanut viiden vuoden aikana, kun taas yhteistyörakenteissa ei ole ollut merkittäviä muutoksia.

Vuonna 2019 lähdettiin liikkeelle siitä tilanteesta, että yhtä kuntaa lukuun ottamatta kaikissa muissa kunnissa oli vähintään yksi järjestöjen kanssa yhteistyötä tekevä työntekijä tai viranhaltija. Jo seuraavana vuonna (2020) järjestöyhdyshenkilöitä olikin jo kaikissa Keski-Suomen kunnissa. Tarkemmin lähtötilanne oli se, että virallisesti nimettyjä järjestöyhdyshenkilöitä (joiden työnkuvaan on kirjattu yhteistyö järjestöjen kanssa) oli seitsemässä kunnassa ja oman työnsä ohella järjestöyhteistyötä hoitavia työntekijöitä/viranhaltijoita 15 kunnassa. Kaikkien järjestöjen kanssa yhteistyötä tekeviä oli yhteensä 43.

Tultaessa vuoteen 2023 virallisesti nimettyjä yhdyshenkilöitä oli kahdeksassa kunnassa, oman työnsä ohella järjestöyhteistyötä hoitavia työntekijöitä/viranhaltijoita on 14 kunnassa ja yhteensä järjestöjen kanssa yhteistyötä tekeviä jopa 57. Yhteismäärä on siis kasvanut huikeasti viiden vuoden aikana. Yhteistyön toimivuuden kannalta onkin tärkeää, että jokaisesta kunnasta löytyy vähintäänkin yksi yhdyshenkilö.

Yksi keskeinen yhteistyörakenne kunnissa on järjestöille suunnatut tapaamiset, kuten esimerkiksi kunnan järjestämät järjestöillat tai kumppanuuspöydät. Näissä tapaamisissa ei ole ollut merkittäviä muutoksia kuluneen viiden vuoden aikana. Kaikille järjestöille avoimia tapaamisia on ollut lähes koko ajan noin puolessa Keski-Suomen kuntia. Lopuissa on ollut toimialakohtaisia tai tapahtumien järjestämiseen liittyviä tapaamisia. Jokaisena vuonna on ollut yksi tai kaksi kuntaa, jossa ei ole järjestetty lainkaan tapaamisia järjestöille. Korona-aika, etenkin vuosi 2020, haastoi järjestöille suunnattujen tapaamisten järjestämistä. Tapaamisia jouduttiin tuolloin perumaan, siirtämään eteenpäin tai toteuttamaan verkossa. Samalla myös kuntien ja järjestöjen yhteistyö vähentyi, koska yhteisiä tapahtumia ei voitu järjestää.

Järjestöjen toimintaedellytysten tukeminen

Kunnat tukevat järjestöjen toimintaedellytyksiä erityisesti myöntämällä järjestöavustuksia, tarjoamalla niiden toimintaa tiloja ja erilaisia tukipalveluita sekä tekemällä näkyväksi järjestöjä ja niiden toimintaa.

Järjestöavustusten suhteen Keski-Suomessa on ollut hyvä tilanne koko tarkastelujaksolla. Vuoteen 2022 asti kaikki kunnat ovat myöntäneet järjestöille yleis- ja/tai kohdeavustuksia. Lähes kaikissa kunnissa kaikilla järjestöillä on ollut mahdollisuus hakea avustusta, vain muutamissa kunnissa on myönnetty ainoastaan

yhdelle tai kahdelle järjestölle palvelua vastaan kohdennettua avustusta. Yksittäisillä kunnilla on ollut käytössä lisäksi tila-, latu-, esteettömyys- tai erityisavustuksia ja yksi kunta on myöntänyt avustuksia myös työryhmille (eli vapaalle kansalaistoiminnalle). Vuonna 2023 kokonaistilanteeseen tuli pieni notkahdus, kun yhdessä kunnassa ei enää myönnetty järjestöavustuksia/avattu järjestöavustusten hakua.

Kuntien järjestöille tarjoamien tilojen osalta kokonaistilanne on pysynyt koko viiden vuoden jaksolla samana. Yhtä kuntaa lukuun ottamatta kaikki muut kunnat ovat myöntäneet ainakin joitain tiloja maksutta järjestöjen käyttöön. Suurimmassa osassa kuntia on ollut tarjolla sekä maksuttomia että maksullisia tiloja. Pelkästään maksuttomia tiloja oli vuonna 2019 vain neljässä kunnassa ja vuonna 2023 niitä oli kahdeksassa, eli määrä on tuplaantunut.

Kuntien tarjoamat tukipalvelut järjestöille ovat yksi kuntien panostus järjestötoimintaan ja ne saattavat olla merkittäviä järjestöjen toimintaedellytysten kannalta. Lähes kaikissa kunnissa on tarjottu näitä tukipalveluita viiden vuoden aikana. Vuonna 2019 oli kolme kuntaa, joissa tätä tukimuotoa ei ollut käytössä ja tultaessa vuoteen 2023 määrä oli tippunut yhteen kuntaan. Yleisimmät tukimuodot järjestöille ovat olleet vuosien saatossa apu viestintään ja tapahtumien järjestämiseen sekä erilaisten välineiden lainaus. Osassa kuntia on ollut tarjolla myös mm. asiantuntija-apua ja satunnaista, tarpeen mukaan ilmaista kopiointia.

Yhtenä osa-alueena kuntatutkassa on aina selvitetty, onko kunnan nettisivuille koottu tietoa paikallisista järjestöistä. Kokoamalla järjestöjä koskevaa tietoa ja niiden toimintaa yhteen paikkaan, helpotetaan osaltaan yhteistyön tekemistä sekä edistetään asukkaiden osallisuutta. Tarkastelujakson aikana noin kahdesta kolmasosasta kuntia on löytynyt järjestöjen tietoja joko kattavasti tai osin. Niiden kuntien määrä, joiden sivulta ei ole löytynyt järjestöjen tietoja, on vähentynyt viiden vuoden aikana. Näitä kuntia oli vuonna 2023 viisi. Vuodesta 2023 lähtien kunnilla on ollut mahdollisuus ottaa käyttöönsä Lähellä.fi -verkkopalvelu, jonka kautta järjestöjen tiedot tai toiminta nousee jatkossa kunnan nettisivuille. Tähän mahdollisuuteen tarttui kolme kuntaa kuluneen vuoden aikana.

Strateginen yhteiskehittäminen

Kunnissa yksi keskeinen strategisen yhteiskehittämisen keino on osallistaa järjestöjä hyvinvointikertomus- ja suunnitelmatyöhön. Osallistaminen riippuu paljolti siitä, missä vaiheessa nämä asiakirjat ovat kyseisenä vuonna kussakin kunnassa. Noin puolet kunnista on ottanut järjestöt mukaan tähän työhön viimeisen viiden vuoden aikana.

Parhain tilanne on ollut vuonna 2023 ja tähän on varmasti vaikuttanut se, että yhä useampaan kuntaan on palkattu hyvinvointikoordinaattori. Jokaisena tarkasteluvuotena on ollut samat kaksi kuntaa, joissa ei ole osallistettu järjestöjä lainkaan. Järjestöjen mukaan ottamista hyvinvointikertomus- ja suunnitelmatyöhön on haastanut vuosien varrella pitkittynyt koronatilanne, kuntien pienet resurssit ja niiden suuntaaminen hyvinvointialueen käynnistymiseen liittyvään valmistelutyöhön.

Järjestöjä on otettu mukaan hyvinvointikertomus- ja/tai suunnitelmatyöhön yleisimmin kyselyiden ja järjestöiltojen muodossa. Ne ovat päässeet pääsääntöisesti mukaan suunnittelemaan ja tuottamaan sisältöä näihin asiakirjoihin. Jossain kunnissa järjestöt ovat olleet mukana myös muissa vaiheissa, kuten toteuttamisessa ja arvioinnissa, yhdessä tai useammassa vaiheessa vuoden aikana. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma onkin yksi oivallinen paikka kaikkien järjestöjen osallisuuteen ja yhteiskehittämiseen.

Vuosittain vaihtuvat teemakysymykset

Vuodesta 2020 lähtien kuntatutkassa on ollut vuosittain vaihtuva teemakysymys. Näiden avulla on selvitetty kyseisenä vuonna ajankohtaista teemaa, kuten esimerkiksi poikkeusolojen tai hyvinvointialuemuutoksen vaikutuksia järjestöjen ja kuntien väliseen yhteistyöhön.

Vuonna 2020 selvitettiin, onko korona-aika vaikuttanut järjestöyhteistyöhön ja millä tavoin. Erityisesti kuntien järjestämiä järjestöiltoja sekä kuntien ja järjestöjen yhteistyössä järjestämiä tapahtumia oli jouduttu peruuttamaan tai niitä ei ollut voitu järjestää koko vuotena. Osassa kuntia kaikkia avustuksia ei ollut maksettu, niitä oli jouduttu palauttamaan tai niiden hakuun oli annettu joustoa.

Vuonna 2021 selvitettiin, miten kunnissa huolehdittiin siitä, että päättäjät ovat tietoisia kunnan järjestöyhteistyöstä ja sen käytännöistä. Reilussa puolessa kunnista oli käytössä jonkinlaisia käytäntöjä tähän, kuten mm. luottamushenkilöiden koulutus, teeman esilläolo valtuustoseminaarissa, erilaiset foorumit päättäjien ja järjestöjen kohtaamiseen sekä tiedon välittäminen mm. kuntatiedotteiden, keskeisten strategisten asiakirjojen ja tapahtumayhteistyön kautta.

Vuonna 2022 kartoitettiin kuntien huolia, odotuksia ja yhteistyön edellytyksiä hyvinvointialueelle siirryttäessä. Huolta herätti mm. hyvinvointialueen järjestöavustukset erityisesti sotejärjestöjen osalta, roolit yhteistyössä, tippuvatko sotejärjestöt kunnan ja hyvinvointialueen väliin ja pääsevätkö järjestöt riittävän hyvin mukaan prosesseihin. Myös viestinnän riittävyys ja tavoitavuus pohditutti. Muutoksen toivottiin kuitenkin vahvistavan paikallisia toimijoita. Toimivat rakenteet ja käytännöt nousivat keskeisiksi yhteistyön onnistumisen edellytyksiksi.

Vuonna 2023 selvitettiin, millaisia muutoksia kunnat odottavat yhteistyön toteuttamiseen järjestöjen kanssa lähivuosien aikana. Monessa kunnassa koettiin, että yhteistyötä tulee jatkossa kehittää ja tiivistää paikallisesti niin järjestöjen kesken kuin järjestöjen ja kunnan välillä. Osa vastaajista koki huolta järjestöjen nykyisestä tilanteesta, jossa järjestötoimijat ikääntyvät, aktiivit väsyvät ja toimintaan ei saada uusia mukaan. Lisäksi aktiivisten järjestöjen määrän nähtiin laskevan lähitulevaisuudessa. Nämä koettiin myös tekijöinä, jotka voivat vaikuttaa yhteistyön tekemiseen ja toisaalta taas nimenomaan tarpeeseen tiivistää yhteistyötä paikallisesti. Yhteistyötä nähtiin myös tärkeäksi sopeuttaa siihen, miten paljon järjestöissä on aktiiveja ja mikä heidän jaksamisensa on. Alueellisesti nähtiin tarvetta kehittää erityisesti järjestöjen, kuntien ja hyvinvointialueen välistä yhteistyötä, esimerkiksi luomalla yhteinen yhteistyön rakenne.

Yhteenveto

Keski-Suomen alueella järjestöyhteistyö on hyvällä tasolla ja se on pääsääntöisesti kehittynyt viimeisen viiden vuoden aikana positiiviseen suuntaan.

Jokaisesta keskisuomalaisesta kunnasta löytyy vähintään yksi järjestöjen kanssa yhteistyötä tekevä työntekijä tai viranhaltija, ja heidän kokonaismääränsä kasvanut kuluneen viiden vuoden aikana. Yhteistyörakenteiden osalta avoimissa tapaamisissa ei ole tapahtunut muutoksia.

Järjestöjen toimintaedellytysten tukeminen on pysynyt hyvällä tasolla. Järjestöavustusten suhteen on ollut hyvä tilanne koko tarkastelujaksolla. Kaikissa kunnissa on tarjolla järjestöille toimintatiloja ja niiden kuntien määrä, jotka tarjoavat maksuttomia tiloja järjestöille, on tuplaantunut viidessä vuodessa. Myös kuntien tarjoamissa tukipalvelussa järjestöille on tapahtunut suunta positiiviseen; vuonna 2023 enää vain yhdessä kunnassa ei ollut tarjolla minkäänlaisia tukipalveluita järjestöille.

Kokonaiskuva järjestöjen tietojen näkyvyydestä kuntien nettisivuilla on pysynyt suurin piirtein samanlaisena viiden vuoden aikajaksolla. Tässä kohdin löytyy edelleen petrattavaa, sillä tietoja ei löydy kaikista kunnista. Myös järjestöjen osallistamisessa hyvinvointikertomus- ja suunnitelmatyöhön on vielä kehittämistä, sillä vain noin puolet kunnista on ottanut järjestöt mukaan tähän työhön viimeisen viiden vuoden aikana.

Kuntatutkan tulosten pohjalta on laadittu joka vuosi suosituksia yhteistyön edistämiseksi. Niiden pääsanoma on kiteytynyt järjestöyhteistyön rakenteiden ja käytäntöjen vahvistamiseen sekä yhteistyön kehittämiseen. Kuntia on mm. kannustettu järjestämään kaikille järjestöille avoimia tapaamisia, ottamaan järjestöt mukaan strategiseen yhteiskehittämiseen sekä huolehtimaan yhteistyön edellytyksistä ja järjestötoiminnan riittävästä tuesta. Nämä suositukset ovat edelleenkin relevantteja.

Tulevaisuudessa jää nähtäväksi, miten kiristynyt taloudellinen tilanne vaikuttaa kuntien järjestöyhteistyön toteuttamiseen ja kehittämiseen. Jatkossa onkin hyödyllistä luoda yhteistä ymmärrystä siitä, miten yhteistyötä voidaan ja kannattaa tehdä niukkenevilla toiminnallisilla ja taloudellisilla resursseilla. Toimivista yhteistyön käytännöistä kannattaa myös pitää kiinni ja samalla kuitenkin pohtia vaihtoehtoisia ja uudenlaisia tapoja toteuttaa yhteistyötä.

Erityisasiantuntija Anu Hätinen, KYT-järjestöpalvelut

Keski-Suomen järjestöpositiivisuuden kuntatutkan aineisto kerätään puhelinhaastatteluin ja pieneltä osin sähköpostikyselyin loppuvuodesta Keski-Suomen 22 kunnan työntekijöiltä ja viranhaltijoilta. Haastattelussa esitetään aina 13 peruskysymystä ja vuosittain vaihtuva teemakysymys. Kuntatutkan kokoamisesta vastaa Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry:n [KYT-järjestöpalvelut](https://www.kyt.fi/jarjestopalvelut).

Kuntatutkan aineistot löydät nettisivuiltamme: www.kyt.fi/kuntatutka.